

Zinner Tibor

A Kádár-uralom legtitkosabb törvénysértő testülete

Sok mindenről tárgyaltak a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) illetékes vezetőtestületi ülésein, amelyekről határozatok is születtek. Az egyik alkalommal, az MSZMP Politikai Bizottságának (PB) 1960. április 26-án tartott ülésén – miként a határozati jegyzőkönyv tartalmazza – „Kádár János elvtárs szóbeli bejelentései alapján” úgy határoztak, hogy „a szóba került igazságügyi kérdést Biszku [Béla] és Marosán [György] elvtársak beszéljék meg a három illetékes szerv vezetőjével és tegyenek jelentést a Politikai Bizottságnak”.¹ Mi történt?

Miközben már zajlott a bejelentett részleges amnesztia végrehajtása – miként Kádártól tudott, hogy ennek előkészítése már öt hónappal korábban startot vett, párhuzamosan az erőteljes szovjet külpolitikai kezdeményezésekkel – a Budapesti Fővárosi Bíróság Fazekas Ferenc² vezette tanácsa 1960. április 22-én három személy büntetőügyében ítéletet hirdetett, és az egyiküket halálra ítélte. A PB erről kért jelentést. Órákkal azt követően, hogy Moszkvában bejelentették az amerikai kémrepülőgép lelövését és pilótájának elfogását, május 2-án Marosán elkészítette jelentését, és ehhez két, általa előzetesen kért jelentést csatolt hozzá. Az egyiket dr. Korom Mihály rendőr alezredes, a Belügyminisztérium II/8. osztályának osztályvezetője április 30-án, a másikat a legfőbb ügyész, dr. Szénási Géza, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, dr. Jahner-Bakos Mihály és az igazságügyi tárcavezető, dr. Nezvál Ferenc saját kezűleg április 29-én írta alá. Dr. Korom szerint a nyomozó szervek 1959. június közepétől derítettek fel egy volt államvédelmi százados sérelmére 1956. október 25-én elkövetett gyilkosságot, továbbá a vizsgálat során megállapították azt is, hogy a gyanúsítottak közül ketten „más bűncselekményeket is elkövettek, fegyveres harcokban, fosztogatásokban vettek részt”. Az október 5-én befejezett vizsgálat után átadták a vádiratot az iratokkal együtt a Fővárosi Főügyészségnek.³

A három igazságügyi vezető jelentésében hivatkozott Marosán utasítására. Papírra vetették, hogy a bíróság a büntetőügyben a vádlottak bűnösségét „egy rendbeli gyilkosság és többrendbeli, számszerűleg meg nem határozható gyilkosság ügyében a BHÖ⁴ 1. pont (2) bekezdésében felvett Népköztársaság megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel büntetében állapította meg”. Tömören leírták a tényállást. Tájékoztattak arról is, hogy „az ügyészség a vádiratot 1959. október 8-án kapta a rendőrségtől. A bíróság a vádiratot 1959. december 3-án kapta”. Az eljárás a tárgyalás kitűzésétől két

hónapig azért halasztódott, mert az egyik vádlott elmeállapotát illetően eltértek az igazságügyi orvos szakértők véleményei, s az Egészségügyi Tudományos Tanácstól a felterjesztett iratok csak akkor érkeztek vissza. Miután a vádlottak beismerték tettüket, s a bizonyítékok kétséget kizáróan bizonyították azt, a bírók Izsák Sándort halálra, két társát tizenöt, illetve tízévi börtönbüntetésre és mellék-büntetésekre marasztalták el.⁵

Marosán összegezte a jelentések tartalmát, majd még két bekezdésnyi mondanivalóját is papírra vetette, abból az egyiket javaslatként fűzte hozzá. Előbb leírta, hogy „konzultációnk során megállapítottuk azt, hogy az ítéletről sem Nezvál, sem Szénási, sem Jahner-Bakos elvtársak nem tudtak. Eddig az volt a gyakorlat, hogy csak a másodfokú ítéletek meghozatala előtt szoktunk konzultálni politikai ügyekben. Ebben az esetben pedig csak az elsőfokú ítéletről volt szó. Ezért nem került az illetékes konzultációs bizottság elé.”⁶ Marosán mindezt a dr. Szénási s a két társa által saját kezűleg aláírt bekezdésből merítette, miszerint „eddig az volt a gyakorlat, hogy a másodfokú ítéletek meghozatala előtt szoktunk konzultálni politikai ügyekben. A közönséges gyilkosság, csendőr ügyek stb. nem kellett konzultálnunk.”⁷ Ebben az esetben pedig csak az elsőfokú ítéletről van szó, ezért nem került illetékes bizottság elé.”⁸

Mit javasolt Marosán a PB-nek? Azt, hogy mondja ki, „politikai ügyekben szükségesnek tartja a konzultációt az elsőfokú ítélet előtt is. Az illetékes elvtársak, ügyészség és bíróság vonalán gondoskodjanak arról, hogyha olyan politikai ügy kerül eléjük, akkor az ügyész, s a bíró forduljon konzultációért a felettes szervhez.”⁹ A PB akképp határozott javaslatáról, hogy a legfőbb ügyész utasítsa a fővárosi és megyei főügyészeket: „ha politikai bűnügyekben az ügyészség véleménye szerint a legsúlyosabb büntetésre kell vádindítványt tenni, annak benyújtása előtt kötelesek a legfőbb ügyéssel konzultálni”. Továbbá megbízta Marosánt azzal, hogy tájékoztassa határozatáról „az illetékes szervek vezetőit”.¹⁰ Ennyi, a bizottságot nem említették a határozatban. Izsákot a Legfelsőbb Bíróság dr. Borbély János,¹¹ a „mosolygó halál”¹² vezette tanácsa 1960. június 17-én tizenöt évi börtönbüntetésre marasztalta el.¹³ Izsák és társai tettéről a rendőr alezredes és az igazságügyi vezetők, valamint az első- és másodfokú bíróság állást foglalt. Mit tett Izsák, aki végül elkerülte a táliót, a „szemet szemért, fogat fogért” könyörtelen elvének alkalmazását?

„1956. október 25-én a Szeged utcában részt vett Brodorics Ferenc ÁVH-s százados meglincselésében, Filó Imre ÁVH-s tiszt bántalmazásában. 27–28-án a Práter utca – Szeged utca kereszteződésénél (Práter utca 53., 58., Szeged utca 14.) alakult kisebb létszámú csoport parancsnoka lett. Kapcsolatot tartott a Corvin köziekkel is, a fertőzést elkerülendő a mozi környékén mérsékelte az elerülendőt. Mind az októberi, mind a novemberi harcokban részt vett.

1957-ben és 1958. március 13-án is őrizetbe vették, mindkétszer tévedésből. 1959. június 18-án letartóztatták. Kihallgatásakor súlyosan bántalmazták, fogait kiverték. Első fokon, 1960. április 22-én Fazekas Ferenc

elnökletével halálra ítélték, de június 17-én a Borbélytanács a büntetést életfogytiglanra mérsékelte. (Ilyen eset nem fordult elő gyakran. – [Z. T.] 1974. június 14-én szabadult. 1982. október 27-én meghalt. 1992. november 12-én a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Elnökségi Tanácsa a Brodorics-ügy miatt jogerősen elutasította özvegye semmissé nyilvánításra beterjesztett kérelmét.”¹⁴

Izsák életútjának szerzője, Eörsi László zárójelek között tett, általam kiemelt megjegyzése a lényegre tapintott. Mi a summázat a történekről, függetlenül attól, hogy a vádirat – miként az illetékesek le is írták – már a nyomozószervnél elkészült? Ha létezett valóban töredelmes – és mindenféle egyéb körülménytől mentes – beismerő vallomás a magyar büntetőjog 1945 utáni történetében, akkor egyfelől a három vezető tisztséget betöltő jogász saját kézzel aláírt jelentése és Marosán kötődő, PB-nek szánt írásos javaslata annak tekinthető, noha őket ezért semmiféle jogi következmény soha nem sújtotta. Ez tény, az ércnél is maradandóbb. Miután Farkas Mihály, volt hadseregtábornok elsőfokú eljárásban tárgyalt büntetőügyénél az előzetes konzultáció 1957. március 22-én nem érte el célját az ítélethozatal előtt, azt követően a kihirdetett ítélet mértékének megváltoztatása, súlyosbítása érdekében egy új törvényerejű rendelet megalkotása vált szükségessé. Utána pedig nem egyedül – miként egykor Rákosi Mátyás –,¹⁵ hanem egy nem nevesített Konzultációs Bizottság, majd a legfőbb ügyész határozhatott emberi sorsokról 1956. november 4-ét követően. Alapjaiban sértve a bírói függetlenséget, a bírósági eljárásba kívülről beavatkozva (még akkor is törvénytelenül, ha nem adott szabad utat a halálbüntetés kihirdetésének, vagy olyan vádat emelt, amiért nem lehetett halálbüntetést kiszabni). Ami pedig a Marosán javaslatában említett „vonalak” illeti, emlékeztetőként idézhető az MSZMP PB 1958. május 27-i ülésének határozati jegyzőkönyvéből az utolsó, a Nagy [Imre]-csoportra vonatkozó határozat, miszerint „tárgyalásának szabad folyást kell engedni. Ennek előfeltételeit kormányvonalon Münnich [Ferenc] és Biszku, pártvonalon Kádár és Marosán elvtársak biztosítják.”¹⁶

Mindez jelzi, hogy az ítélezés irányítottságát ugyan országszerte a legkülönfélébb módon – beleértve az ismert párttestületeket – is igyekeztek biztosítani, ám az élet vagy halál kérdésében történő végső állásfoglalást kik tartották fenn maguknak. Egy felsőbb párt- és igazságügyi vezetőkből összeállított titkos testület előzetes állásfoglalása – konzultációja – húzódott meg a kádári megtorlás idején azokban a politikai büntetőügyekben, amelyekben a „vérbírókat” s a népbírókat meghatározott, a leg súlyosabb mértékű ítéletek kihirdetésére szorították. Tudható-e több erről a Konzultációs Bizottságról? Adott ugyanis a kérdés, hogy ez a testület nem volt-e elődje egy másiknak, az 1965-től jórészt már ismert iratokkal tevékenykedő Koordinációs Bizottságnak,¹⁷ netán a két testület független egymástól, és végül, vajon nem egyazon testületről volt-e szó?

E sorok szerzője itt magántörténelmé is megosztja. A Koordinációs Bizottságnak néhány csonka, dr. Szilbereky Jenő 1980 és 1990 közötti elnöksége idején kelet-

kezett jegyzőkönyvére ugyan a Legfelsőbb Bíróság titkos ügykezelésű iratai között még rábukkantam, de nyugalmányba vonulása előtt azokat az elnök megsemmisítette. Közötte olyan 1985-ből származó iratokat is – ezeknek az üléseknek iratai mindmáig hiányoznak az utóbb előkerültek közül –, amelyek a Farkas Vladimír által Nemes Györggyel szemben kezdeményezett sikertelen perrel függtek össze. Annak idején jelent meg ugyanis az író házugságokkal teli kötete,¹⁸ s a volt államvédelmi alezredes az abban számára sérelmes állítások, szóbeszédre alapuló koholmányok miatt indította. Emlékeim szerint benne volt a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma akkori vezetőjének egyoldalas feljegyzése arról, hogy „amíg én vagyok felelős ezekért, addig Farkas Vladimír nem nyerhet pert Magyarországon”. Dr. Czili Gyula¹⁹ betartotta ígéretét. Nem csupán ebben az ügyben, hanem más büntetőperekben is keresztülvitte akaratát. . .

Az ifjabb Farkas Nemessel szemben folytatott „küzdelmének” általa készített beadványait másolatban átadta részemre. Hónapokkal később, amikor dr. Vágó Tibor párttitkár „szabad pártnap” előadónak felkért, hogy tartsak előadást a törvénytörő büntetőperekről a Legfelsőbb Bíróságon, a majdnem teljes bírói testületből ketten hiányoztak: az elnök és dr. Czili. Utóbbi arra hivatkozott, hogy nem érdekli, mert a párt 1962-ben lezárta ezt a kérdést, ezért tüntetőleg maradt távol.

Azután évekkel később, 1988. november 25-én jogerősen elutasította az általa vezetett tanáccsal Vásárhelyi Miklós kérelmét, hogy betekinthesen az 1958-as ítéletbe, majd elkészítette dr. Szilbereky számára a forgatókönyvet Nagy és társai perújítást lezáró 1989. július 6-i tárgyalásához, amelyen ő volt az előadó bíró. Akkor már a Tényfeltáró Bizottság történész albizottságának elnökeként a Legfelsőbb Bíróságon dolgoztam. A bíróság elnöke nem büntetésből, hanem beosztása miatt ruházta dr. Czilire ezt a feladatot. A kollégiumvezető, miután dr. Donáth Ferenc két gyermekével (és egy filmrendező hölgygel), valamint velem együtt dolgozószobájában a filmszalagról videokazettára másolt Nagy és társai 1958-as büntetőeljárásáról készült, soha be nem mutatott dokumentumfilmet megnézte, s elolvashatta a törvényességi óvást, a változó politikai légkörben hiúságból is vállalhatta az előadói feladatot – gondolván az utókorra, feledve hónapokkal korábbi ítéletét.

Dr. Solt Pál, a frissen beiktatott elnök hosszú évek óta – miután 1980 márciusa s 1989 novembere között ítélezett a Legfelsőbb Bíróságon – tudott a „Házban” közismert, erőteljes kollégiumvezetői gyakorlatról. Ezért „a Legfelsőbb Bíróság akkori bírói karából egy kivételével – aki elnökségem első napján távozott – nem volt olyan bíró, akinek múltbéli tevékenysége miatt nem lehetett szó arról, hogy folytassa”.²⁰ A tapintatos szerző nem említette meg, én azonban nem hallgatom el a nevét: dr. Czili volt a távozó.

Elsőként dr. Zanathy Jánossal hívtam fel a Koordinációs Bizottság irataira a figyelmet a harmadik semmisségi törvény előkészítésekor a Legfelsőbb Bíróság elnöke, dr. Solt s az igazságügy-miniszter, dr. Balsai István által felállított bizottság tagjaiként írott jelentésünkben.²¹

Az MSZMP PB 1960-ban Izsák büntetőügyének ürügyén hozott határozata – a megtorlás erőteljes lanyhulá-

sakor, de nem miként a korabeli pártdokumentumokban olvasható, a lezárulása után – a bizottságnál „alacsonyabb szintre”, a legfőbb ügyészre bízta annak eldöntését, hogy a nyomozószervektől érkezett iratok alapján egyáltalán emelhet-e olyan vádat az adott büntetőügyben eljáró ügyész, amely bírósági szakban halálbüntetéshez vezethet. A bizottság egyik ülésén a legfőbb ügyészt helyettesítő dr. Bócz Endre (az idő tájt fővárosi főügyész-helyettes) visszaemlékezésével a testületi érdemi munka tartalmát bővíti. Szerinte a testület ülésén „döntöttek a nagyhorderejűnek ígérkező ügyek és szereplőinek további sorsáról – tehát például arról, hogy kikkel szemben kell vádat emelni. A döntést azután az állami vezetőknek kellett a saját területükön (hivatali hatalmuk révén) érvényesíteni.”²² Biszku évtizedekkel később sem tagadta a bizottság létét, de azzal, hogy mindig a megtörtént ügyek tapasztalataival foglalkoztak.²³ Kezdetben, 1957. március 22-től bizonyíthatóan – amikor az idősebb Farkas büntetőügyének ítélethirdetése előtti napon magukkal a bírókkal tárgyaltak – mindenképp fordítva volt. Erre utóbb már nem emlékezett, vagy okkal hallgatott róla.

Ennek az irányítási módszernek a létét támasztotta alá maga Kádár is utóbb, 1973. november 6-án az MSZMP PB számára egy konkrét büntetőeljárásról készített, mellékletekkel ellátott jelentésében. Három szabályozót emelt ki, amelyek „sok éve érvényben” vannak: „minden illetékes tudja [tehát nem mindenki – Z. T.], hogy egy 1957-es párt-határozat alapján van, és azóta működik a pártközpontban a szocialista törvényesség biztosításának elősegítésére egy úgynevezett Koordinációs Bizottság”. Felsorolta a tagokat is: a KB illetékes, adminisztratív területért felelős titkára, a KB Adminisztratív Osztályának osztályvezetője, a belügyminiszter, az igazságügyi miniszter, valamint a legfőbb ügyész és a Legfelsőbb Bíróság elnöke. Kiegészíthetők dr. Bócz emlékei, mert Kádár bővebb értelmét is adta a bizottságnak, amely „minden büntetőpolitikai kérdést” „vagy konkrét bűnügyet” megvitát, mert „ezek megítélésében bizonytalanság vagy eltérő vélemény van az illetékes szervek vezetői között”.²⁴ Kádár leírta, hogy „a bizottság nem határozhat; állásfoglalására a végrehajtás menetében hivatkozni nem lehet. Ha a bizottságban sem jutnak egyetértésre, a K. B. első titkárához [tehát hozzá – Z. T.], a Titkársághoz, a Politikai Bizottsághoz kell fordulni eligazításért”.

Mikor történhetett ez 1957-ben? Az MSZMP PB 1957. november 12-én tartott ülésén a 3. napirendként tárgyalták a Kaszás Ferenc osztályvezető s Biszku aláírását tartalmazó, általuk előterjesztett írásos javaslatot „a Belügyminisztérium és párt szervei ellenőrzésére”. A lakonikus határozatban egyebek mellett még arról is döntöttek, hogy kik – így a megyei pártbizottságokon az első titkárok, a megyei rendőrkapitányságokon a vezetők s a KB osztályvezetői – kapják meg azt, és fél év múlva a végrehajtásról informálni kell a PB-t.²⁵ Mit tartalmazott az előterjesztés?

Az első oldal ugyan a belügyi tárcáról szólt, de az abban foglaltak alapján eldöntötték a politikai büntetőügyekben az ügyészség védképviselési, illetve a bíróság ítélezési jogát, végül is az élet vagy halál kérdését. Azért, mert az I. fejezet 1. pontja már rögzítette, hogy a

„Belügyminisztériumot [...] egész tevékenységében a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága irányítja és ellenőrzi”. A 2. pont szerint „a pártirányítás célja, hogy a Belügyminisztérium [...] a proletárdiktatúra rendszerének erős támasza legyen. Rendszeressé kell tenni a Politikai Nyomozó Főosztály [tehát az állambiztonság – Z. T.] irányítását és ellenőrzését a Központi Bizottság által, hogy [...] csírájában fojtsa el a rendszer megdöntésére irányuló minden kísérletet, üldözze és tegye ártalmatlanná a népnek azon ellenségeit, akik arra vetemednek”. A 4. pont szerint „a Belügyminisztérium irányítása és ellenőrzése a párt választott szerveinek (Központi Bizottság, Politikai Bizottság, Titkárság) feladata.”²⁶

Itt kell visszanyúlni a múlthoz, mert miről és miként határozta a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Titkárságának Rákosi vezette ülésén, 1950. február 22-én?

„Az Államvédelmi Hatóság a proletárdiktatúra rendszerében betöltött szerepe miatt a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének (KV) az állam gépezetében működő szerve. Feladata, hogy a Párt Politikai Bizottságának utasítása szerint harcoljon a munkásosztály hatalmának ellenségei ellen.”²⁷

A változások tömören: nem Rákosi, hanem Kádár állt a munkáspárt élén (az idő tájt főtitkár-helyettes, egyúttal belügyminiszter és az Államvédelmi Bizottságnak²⁸ is a kezdetektől²⁹ tagja volt), az államvédelem a belügyi tárcával történt egyesítésekor 1953 nyarán, érdemben maga alá gyűrte a minisztériumot, a gyűlölt nevet – államvédelem – állambiztonságra cseréltek. Ami a lényegét illette, azt, hogy a „KV utasítja” helyett a „KB irányítja s ellenőrzi” nem érdemi, hanem stílárius változás volt. Valójában maradt, finomabban fogalmazva, a régi rituálé folyamatossága nem szűnt meg. Sőt, az 1957-es előterjesztésben újabb pontok sorjázta. A III. fejezet tartalmazta a KB, a PB és a Titkárság, a IV. fejezet pedig a KB Adminisztratív Osztályának vonatkozó feladatkörét.

A stílárius változás és a feladatkörök meghatározása mögött azonban nem az előterjesztők, hanem Kádár húzódott meg. Hogyhogy? A moszkvai 1953. június 13–16-án folyt pártközi tanácskozásokról a Minisztertanács Titkárságának vezetője, Szalai Béla készítette el a nem szó szerinti, hanem értelemszerű jegyzőkönyvet (június 18-i megjegyzése szerint). Kádár azt az utasítást adta 1957. november 27-én – két héttel azt követően, hogy a PB elfogadta a belügyi tárca pártellenőrzéséről a határozatát –, hogy ez az 1953 nyári jegyzőkönyv „minden ide-oda rakosgatás nélkül, azonnal kerüljön a szigorúan bizalmas irattárba”. Szemben a korábbiakban véltekkel, a teljes jegyzőkönyvet először, 1992-ben közlő T. Varga György szerint mindössze kétszer vették onnan elő: Kádár 1959. május 22-én, dr. Korom 1965. június 15-én tekintett bele.³⁰ Kádár azért vetette elő, olvasta át 1959. május 22-én, hogy felkészült legyen. Abból, hogy miképp nyilatkozott meg annak idején Moszkvában az 1959. június 4-én és 5-én Budapestre nem hivatalos látogatásra érkező Nyikita Szergejevics Hrus-

csov, melyek voltak az akkori kívánságok Moszkva részéről, teljesültek-e azok, miket mondott hatalomba segítője, nem mellékesen miként foglalt állást a zsidókérdésben. A másik, távolabbi ok pedig az lehetett, hogy az MSZMP PB 1959. június 9-i ülésén tárgyalják meg a Szervezeti és Működési Szabályzat újabb változatát.

Az események időbeli sorrendje igazít el Kádár 1957. novemberi szigorú, iratlezárást tartalmazó intézkedését illetően. A már jelzett tisztségei mellett Szergej Nyikolajevics Kartasov főtanácsadó szerint még az AVH-nak is fő felügyelője volt. A Rajk–Brankov-ügy vizsgálatának kezdetén, 1949. június 9-én felállított öttagú „kiküldött bizottságnak” is tagja lett. Azt követően, hogy az MDP főtitkárhelyettesei, Farkas és Kádár „beszéltek” az őrizetbe vett Rajk Lászlóval, a Titkárság ülésén, 1949. június 8-án valószínű az is, hogy megvitathatták az 1949. június 11-re összehívandó KV tagjai által elfogadásra szánt határozati javaslatot is, mert nem határoztak volna akkor arról, hogy annak csak „egy részét” teszik közzé. Az egyik határozati, az 5. pont szerint

„a Központi Vezetőség helyesli és jóváhagyja mindazokat az intézkedéseket, melyeket a Politikai Bizottság és a Titkárság a kémek és trockista ügynökök felszámolására tett. Megerősíti a Rákosi, Szakasits, Gerő, Farkas és Kádár elvtársakból álló, a PB által kiküldött bizottságot. Felhatalmazza e Bizottságot arra, hogy a jövőben a Központi Vezetőség nevében minden intézkedést megtegyen a pártunkba behatolt ellenség felkutatására és kiküszöbölésére. A Központi Vezetőség utasítja e Bizottságot, hogy munkájában a legnagyobb eréllyel és szigorral járjon el. Végezzen alapos munkát, és vaskézzel tegye ártalmatlanná az imperialisták, trockisták ügynökeit, akik igyekeznek pártunkat aláásni, a demokrácia eredményeire törnek, a dolgozó népünket újra a kapitalisták igájába akarják hajtani.”³¹

Erről a törvénytelen hatalmi erőcsoportról, a „kiküldött bizottságról” rögzíthető, hogy Rákosi olyan jogkörökkel ruháztatta fel (saját érdekében főként saját magát), amely – és ez volt a lényeg, mert a főtitkár kihasználhatta elvtársai döbbenetét és dermedtséget – nem csupán a jelenben, hanem „a jövőben” is eljárhat. Más illetékes szerveket megelőzve. Azaz az előzetes döntéshozatallal minden esetben meghatározhatja a jövőbeli feladatokat. A létező szocializmus világában hagyományt teremtett.

Kádár a jelzett tisztségeiből fakadóan a bábáskodók egyike volt az AVH genezisében, nemkülönben a titkoszolgálat említett, 1950. február 22-i pártellenőrzésével összefüggő határozatnál. Miután 1953-ban jogerős szabadságvesztés-büntetését töltötte, nem lehetett Moszkvában. Szabadulása után azonban megtudta, hogy az AVH-nál 1953 elején bekövetkezett előbb személyi, majd a belügyi tárcánál 1953 nyári újabb személyi és szervezeti változások nem függetleníthetők Moszkvától. Miképp Rákosi sem önszántából volt ott önkritikus 1953. június 17-én. Az eredeti jegyzőkönyvet azért olvasta s hasznosította nyomban, mert abból világossá vált előtte, hogy miképp lett – és hogyan vált támogatók (Lavrentij Pavlovics Be-

rija, Genrih Makszimilianovics Malenkov) nélkülivé – az akkor hatalomba segített, de azóta kegyvesztett Nagy. Továbbá, hogy 1953 nyara óta is akut a Rákosi által néven is nevezett zsidókérdés, amit a szovjet „tárgyalófelek” burkoltan úgy jeleztek, hogy több magyar kellene a vezetésbe a 9,5 milliós Magyarországon. Közbevetve jelezhető itt, hogy ő sem tétlenkedett e téren.³²

Miután a megtorlásnál nélkülözhetetlen volt a honi s vele továbbra is szorosán együttműködő, Ivan Alekszandrovics Szerov vezette szovjet állambiztonság hathatós közreműködése, a szovjet miniszterelnök-helyettesnek, Berijának e szervekkel kapcsolatos megnyilatkozása ezért utóbb közvetlenül is érintette, hogy „az AVH munkáját nem vezetheti az Adminisztratív Osztály, hanem a Központi Vezetőség”.³³ Ha a Belügyminisztériumot elnyelte az AVH, az ugyancsak akkori szovjet állásponttal belügyminiszterrel előléptetett Gerővel az élén, mindezzel ’56 ősze után nyilvánosan nem lehetett politizálni, el kellett süllyeszteni a páncélszekrény legmélyebb zugába. Ám a tanulságot levonva párthatározatot lehetett hozni arról, hogy ki irányítja a belügyi tárca alcája alá helyezett immár állambiztonságot.

Érthető ezek ismeretében, hogy a KB-ra két pont vonatkozott, ebből az 1. szerint „a Központi Bizottság irányítja az egész Belügyminisztérium tevékenységét. Megszabja az ellenség elleni harc irányát, közvetlen feladatait, gondoskodik arról, hogy a bűnüldöző szervek a nép érdekeinek megfelelően dolgozzanak. Összehangolja a Belügyminisztérium, az ügyészség és az igazságügyi szervek tevékenységét” [kiemelés – Z. T.]. A PB-t három pont érintette, abból a b) szerint „meghallgatja a belügyminiszter jelentését a politikai jellegű ügyek vizsgálatáról és dönt a munka fő irányáról”. A Titkárságra pedig négy, főként az ellenőrzéssel összefüggő pont vonatkozott.

A határozattá emelt javaslat IV. fejezetében a KB megbízásából eljáró Adminisztratív Osztály feladatait tartalmazó bevezetőben olvasható az is, hogy „ellenőrzi és segíti a tárcát valamennyi szervével együtt a párt- és kormányhatározatok végrehajtásában. Az osztály a Belügyminisztérium szerveire határozatokat nem hoz, utasításokat a munkára vonatkozóan nem ad. Véleményeltérés esetén jelentést tesz a Központi Bizottság szerveinek, vagy a Központi Bizottság azon titkárnak, akit a Központi Bizottság a Belügyminisztérium felügyeletével felruházott. [kiemelés – Z. T.]”

Végül a javaslatok közül azért kiemelendő az utolsó, melyhez Kaszás és Biszku annyit fűzött hozzá, hogy „bizonyos módosítással meg kell küldeni a pártszervezeteknek az MDP 1950. augusztus 6-án kiküldött határozatát [...] új címmel, és azt a Titkárság hagyja jóvá”. Ami utóbb: „Az ellenséges tevékenységgel gyanúsított párt, állami, tömegszervezeti funkcionáriusok elleni államvédelmi munka megindításának, illetve párttagok őrizetbe vételének rendjére” címet viselte, a javaslat szerint az újat „A Belügyminisztérium Politikai Nyomozó Főosztályának eljárása párt, állami és tömegszervezeti funkcióba beforakodott ellenség üldözése során” fejléccel lássák el.³⁴ Ez is alátámasztja azt, hogy érdemi változásra, változtatásra nem törekedtek az előterjesztők. Tisztelték a hagyományokat, megfelelt számukra.

Kádár ebből a határozatból idézett akkor, amikor a Koordinációs Bizottsággal összefüggő 1957-es határozatra utalt. Sőt – mutatva, hogy akkor ez a testület már létezett –, ugyanezen az ülésen, 1957. november 12-én a 7. napirendként határoztak Biszku szóbeli bejelentéséről is:

„A Politikai Bizottság a vita után Nezvált elvtárs kiegészítésével tudomásul vette Biszku elvtárs szóbeli előterjesztését Déry Tibor és társai perének tárgyalásáról. Felhívja az illetékes állami szervek figyelmét, hogy az ítélet indoklásában és szövegezésében a Népköztársaság elleni bűncselekmény ne keveredjék politikai kérdésekkel.”

Megbízta Marosánt, Biszkut és Nezvált, hogy „a Politikai Bizottság álláspontját ismertessék a Népbírószági Tanács tagjaival. Az ítéletről az MTI [Magyar Távirati Iroda] rövid tájékoztatót adjon ki.”³⁵ Az „illetékes szervek” a pártzsargonban ezúttal a bíróságot jelentették, és arra is fény derült, hogy a népbírók fegyelmezése, pártszerű magatartásra – azaz az MSZMP PB állásfoglalásának tudomásulvételére – való kényszerítése vált szükségessé. A másnap kihirdetendő ítélet előtt – tehető hozzá még annyi, mint idősebb Farkasnál márciusban, csak akkor a szakbíróknál sikertelenül.

Előzményként tartozik ide, hogy a jelenvoltak két büntetőügyről hallhattak a PB 1957. augusztus 27-i ülésén. A 8. napirend „az írókkal kapcsolatos intézkedésekre” vonatkozó javaslat volt, erre a PB két héttel korábbi határozata³⁶ kötelezte Biszkut és Kállai Gyulát. Bevezetőként utóbbi ismertette, hogy a vádirattervezet kész, szeptember 1-jéig összeállítják a büntetőperes eljáráshoz az iratanyagot. Két csoportban kívánják őket felelősségre vonni a belügyi tárca javaslata alapján: az elsőkben Déry és három társa, valamint a másodikban Varga Domokos és ugyancsak három³⁷ társa. A nyomozati anyagok alapján a belügyi értekelést közreadva előbbiben Déryt és Háy Gyulát mint a két legsúlyosabb bűnelkövetőt érzékeltette, szemben akár a két enyhébb ítélettel sújtandó, mi több, utána netán felfüggesztve büntetésüket, szabadlábra is helyezhető Tardos Tiborral, valamint a bűnbánó Zelk Zoltánnal. Kállai tájékoztató Dérynek a párttól ugyancsak kegyelmet kérő, önkritikus leveléről is. Vita nem volt, Kádár szentenciája szerint, amilyen gyorsan csak lehet, tartsák meg mindkét csoport büntetőügyét, ha lehet, még az Egyesült Nemzetek Szervezete rendkívüli ülészakájának megkezdése előtt. A sajtóban rövid közlemény jelenjen meg az első csoport ügyéről, a másodikat nem kell publikálni. Az első csoporton belül differenciálni kell. „Dérynek meg kell mondani, hogy a hatóság kezében van az ügye és nem a pártnál van. A bírósághoz kell fordulnia.”³⁸ Ezt tartalmazta érdemben a határozati jegyzőkönyv is.³⁹

Kádár 1973 őszén másodikként említette, hogy mind a pártban, mind a kormányban az 1956. novemberi kezdettől „büntetőügyekben szabály, hogy a belügyminiszter, a legfőbb ügyész, a legfelsőbb bíróság elnöke (és értelemszerűen a jogkörükben eljárók) konkrét büntetőügyekben minden befolyásolástól mentesen, maguk kötelesek dönteni, kizárólag a törvény, saját törvényes felelősségük

és lelkiismeretük által vezetettve”. Azt nem tette hozzá, hogy legfeljebb felmentik őket, ha valamiért az ítélet mértéke nem tetszik. Ezt tették ugyanis a Legfelsőbb Bíróságon ítélező tanács két szavazóbírójával, a két korábban gyorstalpalót (akadémiát) végzetten, az idő tájt már utolsó éves egyetemi tanulmányait levelező tagozaton folytató Koharek Józseffel⁴⁰ és dr. Nagy Sándorral⁴¹ az idősebb Farkas elmarasztalása után, 1957 tavaszán. Holott nem hirdethetett ki más mértékű elmarasztalást az ugyancsak akadémiát végzett dr. Szimler János⁴² vezette tanács, mert a tanúk visszavonták korábbi vallomásukat.

Most – miután közel másfél évtized is eltelt – a hagyomány folytatódott, ezúttal épp dr. Szénásit távolították el. Szokás szerint nem azonnal, nehogy kilógjon a lóláb, ám az első titkár határozati javaslata megpecsételte az ő jövőjét is, közel két évtizedes, politikai hatalmat kiszolgáló legfőbb ügyészi posztjáról való eltávolítását.⁴³ A PB ugyanis – miként Kádár határozati javaslata tartalmazta – „helyteleníti dr. Szénási Géza elvtársnak a szocialista törvényességet sértő, felfüggesztő intézkedését a MEGÉV⁴⁴ igazgatója [Kovács Antal] ellen folyt bűnügyben. Felhívja a figyelmét arra, hogy a hasonló ügyekben a jövőben tartsa be a pártszerű eljárást; saját hatáskörében pedig személyes felelősségének tudatában járjon el.”⁴⁵

Kádár harmadik szabályozóként vetette papírra, hogy

„ugyancsak 1957 óta vezető párt, illetve kormány-szervek bűnügyekben rendkívül ritkán foglaltak állást. Ezekben az esetekben is, szinte kivétel nélkül, szabad folyást engedtek a törvényes eljárásnak.⁴⁶ Amikor a közérdek, vagy más rendkívül méltányos ok mellett szólt, hogy ne folytassanak bünvádi eljárást, a szabály az, hogy ehhez az Elnöki Tanács »eljárási kegyelemre« szóló döntése szükséges.”⁴⁷

Rákosi és Gerő utódának a konkrét büntetőügyön kívül utóbb, tehát az MSZMP PB 1973. november 13-i zárt ülésén elfogadott november 8-i határozati javaslata tartalmazta egyúttal azt is, hogy

„3. Büntett elkövetése esetén a büntető eljárásnak általában szabad folyást kell engedni, ez alól mentesítést csak az Elnöki Tanács »eljárási kegyelemre« vonatkozó döntése adhat.

4. A szocialista törvényesség megköveteli az ebben különös felelősséggel bíró belügyminiszter, legfőbb ügyész, a legfelsőbb bíróság elnökének (és a jogkörükben eljáróknak) befolyásolástól mentes, önálló állásfoglalását; a különböző utasítgatások mellőzését.

5. A szocialista törvényesség biztosításában a külön mérlegelést kívánó, vagy vitás ügyekben a belügyminiszternek, a legfelsőbb Bíróság elnökének és más párt- és állami vezető funkcionáriusoknak továbbra is a pártközpontban működő Koordinációs Bizottsághoz kell fordulnia. A Koordinációs Bizottság állásfoglalásával szemben az érdekeltek a K. B. Titkárságához, illetve a Politikai Bizottsághoz fordulhatnak.”⁴⁸

Kádár írásos bevezetői gondolatai közül kiemelendő, hogy kezdetben, vita esetén a párttestületek mellett hozzá, az első titkárhoz is lehetett fordulni. Utóbb ez elmaradt, nem azért, mert már nem érezte szükségét – (írásban), hanem megtehetette azért, mert a bizottsági állásfoglalással szemben, a „fellebbezés” esetén eljáró testületeknek tagja volt. Amiről jelentett azt ugyan a „szocialista törvényesség” mázával borította, a tények riasztó ellentmondása ellenére. Arról sem ő 1957-ben, sem 1973-ban, sem Biszku évtizedekkel később nem szólt – okkal –, hogy a legszűkebb pártvezetői kör álláspontját is beleértették „az illetékes szervek” közé, élet vagy halál alternatívájakor.

A bakó s a segédek bérét az igazságügyi tárca keretéből fizették, a munkaadó a kezdetben a jogászok frazeológiájával Konzultációs, kezdetektől használt, de tiltott elnevezéssel a Koordinációs Bizottság volt. A megtorlás legkeményebb éveiben, 1962 őszeig az MSZMP KB illetékes titkáráként Marosán vezette, utóbb Biszku. Tagjai voltak (lehetek, mert 1965-ig keletkezett iratok még nem kerültek elő) a KB Adminisztratív Osztálya élén állók: kezdetben Czinege Lajos, 1957 nyarától Kaszás és őt követve Tömpe András, illetve Rác Sándor, továbbá dr. Nezvál az igazságügyi, Biszku, illetve 1961. szeptember 13-tól Pap János a belügyi tárca élén, dr. Szenási legfőbb ügyész és dr. Domokos József, majd 1958 kora nyarától dr. Jahner-Bakos legfelsőbb bírósági elnökök.

Határozattá emelték az MSZMP KB irányító s ellenőrző szerepét a Belügyminisztérium esetében. Az MSZMP PB-nek jelentett a politikai ügyekről a belügyminiszter.

ZINNER, TIBOR

Das geheimnisvollste rechtswidrige Organ des Kádár-Regimes (Zusammenfassung)

In der manuellen Kontrolle der Gerichte, in der Beschneidung ihrer richterlichen Unabhängigkeit bei der Verhängung von Todesurteilen in politisch motivierten Strafsachen ist der 4. November 1956 keine Zäsur in der Geschichte der Herrschaft von Rákosi und später Kádár. Kádár, einer der Führer der MDP und später der Führer der MSZMP, wurde Mitglied des fünfköpfigen „Delegierten Ausschusses“, einer illegalen Machtgruppe, die am 9. Juni 1949 zu Beginn der Rajk-Brankov-Ermittlungen eingesetzt wurde. Sie wurden ermächtigt, „in Zukunft im Namen des Zentralen Exekutivkomitees alle Maßnahmen zu ergreifen, um den Feind, der unsere Partei unterwandert hat, aufzuspüren und zu beseitigen“. In jedem Fall konnten sie die künftigen Aufgaben durch Entscheidungen im Voraus festlegen. Es wurde eine Tradition in der Welt des bestehenden Sozialismus geschaffen.

Az MSZMP KB „összehangolja a Belügyminisztérium, az ügyészség és az igazságügyi szervek tevékenységét”. Az MSZMP KB „megbízásából” cselekvő KB Adminisztratív Osztály ugyan nem hoz határozatot, csak állást foglal, amiről azonban nem lehet szót ejteni a végrehajtás során. Ezek nem más, hanem azt jelentették, hogy így szüntették meg a bíróságok függetlenségét a politikai büntetőügyekben, és ekképp rejtették el a kézi vezérlésű pártirányítást. Annak legtitkosabb érdemi testületévé emelve a Koordinációs Bizottságot, az „illetékes” tagjaival.

Ezekért vélhető a Rajk–Brankov-ügy vizsgálatához, majd következményeihez „kiküldött”, az Államvédelmi Bizottságon belüli, kezdetben öttagú testület a Koordinációs Bizottság sajátos jogelődjének tekinthető, az ötletgazda utóbb Kádár lehetett. Nem véletlenül... Továbbá, hogy a Koordinációs Bizottság⁴⁹ nem tekinthető a Konzultációs Bizottság jogutódának. Azért, mert már hamarabb, a kezdet kezdetén ezen a néven jött létre az első titkár által jelzett sokrétű feladatkörrel. Ezt részben a belügyi tárca munkájával összefüggő idézett párthatározat (is) tartalmazta, Kádár pedig szó szerint papírra is vetette 1973. november 8-án – „állásfoglalására a végrehajtás menetében hivatkozni nem lehet”. Ezért lett „Konzultációs Bizottság” belőle mind a három jogász, mind Marosán jelentésében, amely Izsák büntetőügyével függött össze. Nem két, hanem egyazon testület volt. Fennállása alatt az MSZMP a kivégzetteket nem tekintette saját halottjának, pedig azok voltak. Temetésükről sem gondoskodott, pedig kötelessége lett volna...

Aus Archivquellen geht hervor, dass der Koordinierungsausschuss auf einem Parteibeschluss aus dem Jahr 1957 beruhte, seine Position konnte jedoch bei der Umsetzung nicht geltend gemacht werden. Ihm gehörten an: der für den administrativen Bereich zuständige Sekretär des Zentralkomitees, der Leiter der Verwaltungsabteilung des Zentralkomitees, der Innenminister, der Justizminister, der Generalstaatsanwalt und der Präsident des Obersten Gerichts. In politischen Strafsachen ist die ununterbrochene Praxis der „Konsultation“ vor Urteilen der zweiten Instanz im Frühjahr 1957, den blutigsten Jahren der Kádár-Repression, ein Beweis dafür. Ein geheimes Gremium, das sich aus hochrangigen Partei- und Justizführern zusammensetzte, hatte die Befugnis, mittels eines vorläufigen Gutachtens die härtesten Urteile gegen die „Blutrichter“ und Volksrichter zu verhängen.

- ¹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) M–KS 288. f. 5. cs. 180. ő. e. 7.
- ² Dr. Fazekas Ferenc részletes életrajzát lásd ZINNER Tibor: Egy gyorstalpaló. A Büntetőbírói és Ügyészi, majd Bírói és Államügyészi Akadémia története előzményeivel és következményeivel. Szerk. Bódiné Beliznai Kinga. Budapest, 2023. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, 462. p. (megjelenés alatt); <https://perek56.hu/ords/?p=1051:1 ID:76128>.
- ³ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 181. ő. e. 147–148.
- ⁴ BHŐ = Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítás.
- ⁵ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 181. ő. e. 151–152.
- ⁶ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 181. ő. e. 145.
- ⁷ A párthatározat érvényesítésének „szabad folyást” engedtek. Javította a kivégzettek társadalmi–foglakozási statisztikáját. Vö. ZINNER Tibor: Halálos évtized „A Népköztársaság nevében!” A Legfelsőbb Bíróság halálos ítéletei 1957. január 14. és 1966. október 13. között. In BALLA Judit – BORBÉLY Zoltán – KOLTAY András (szerk.): „A Köztársaság nevében!” Pálincás György emlékkönyv. Budapest, 2007. Rejtjel Kiadó, 247–248. p.
- ⁸ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 181. ő. e. 152.
- ⁹ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 181. ő. e. 145.
- ¹⁰ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 181. ő. e. 7.
- ¹¹ Dr. Borbély János részletes életrajzát lásd ZINNER 2023. 434–435. p.; <https://perek56.hu/ords/?p=1051:1 ID:76120>.
- ¹² Dr. Borbély – mosollyal az arcán – összesen 66 halálos ítéletet, Izsák ügyének tárgyalásáig 28 büntetőperben 63 halálos ítéletet hirdetett ki. A bírói berkekben ezért okkal nevezték így el őt.
- ¹³ ZINNER Tibor: Munkások és parasztok: bent és fent, 1956–1963. Adalékok a kegyelmi intézkedésekhez. In M. Kiss Sándor – NAGYMIHÁLY Zoltán (szerk.): Sorsok és horizontok. Tanulmányok a magyar forradalom és szabadságharc hatvanötödik évfordulóján. Budapest, 2021. RETÖRKI, 95. p. 99. jegyzet. „26. Izsák Sándor [...] szervezkedés, valamint gyilkosság büntetének kísérlete”. A másodfokon megváltoztatott minősítéssel így enyhítették az elsőfokú ítélet mértékét. A Legfelsőbb Bíróság ítéletében az elkövetett büntett gyilkosság helyett „gyilkosság büntetének kísérlete” lett. A főosztály 1963-ban negyvenkét olyan elítélt között sorolta fel Izsák nevét, akiknek „közkegyelemben való részesítése kizártnak tekinthető”.
- ¹⁴ EÖRSI László: *Izsák Sándor „Csoki”, „Csoki bácsi”*. A szerző a Budapesti Fővárosi Bíróság 9066/1959 sz. „Izsák Sándor és társai” büntetőügynek a BFL-ben, valamint az ÁBTL V–146.153 dossziében őrzött iratai alapján állította össze Izsák életrajzát. Lásd Portrék. www.eorsilaszlo.hu.
- ¹⁵ MNL OL M–KS 276. f. 60. cs. 371. ő. e. Rákosi beszéde az MDP KV tagjai előtt, 1953. június 27-én: „beleszóltam abba, hogy kit tartóztassanak le, kit bántalmazzanak, kit hogyan ítéljenek el”.
- ¹⁶ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 80. ő. e. 1.
- ¹⁷ MNL OL M–KS 288. f. 31/V/1. ő. e. 1–7. doboz.
- ¹⁸ NEMES György: *Bal-jobb, bal-jobb*. Budapest, 1983. Szépirodalmi Könyvkiadó.
- ¹⁹ Dr. Czili Gyula részletes életrajzát lásd ZINNER 2022. 441. p.
- ²⁰ SOLT Pál: A rendszerváltás Legfelsőbb Bírósága – részben subjektív megjegyzések. In BÓDINÉ BELIZNAI Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei IV*. Bibliotheca Curiae. Budapest, 2016. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 146. p.
- ²¹ ZINNER Tibor – ZANATHY János: *Az 1963. április 4. és 1989. október 23. között tárgyalt „politikai” perek vizsgálatáról*. 1991. január 29. Kézirat, 35. Az igazságügyi tárcánál, dr. Kahler Frigyes főosztályvezető kapta kézhez.
- ²² DR. BÓCZ Endre: *Négy évtized az ügyészségen. Pályám emlékezete*. Budapest, 2010. Pallas Páholy Kulturális és Kiadói Kft., 31.
- ²³ RÉVÉSZ Béla: A pártállami időszak ismeretlen hatalmi testülete: a Koordinációs Bizottság (1957–1988). In JAKAB Éva – POZSONYI Norbert (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára*. Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica et Politica, 76. Szeged, 2014. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 393. p. http://acta.bibl.u-szeged.hu/34765/1/juridpol_076_387-399.pdf.
- ²⁴ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 623/1. ő. e.
Hol található ez az iratok az MNL OL állományában az MSZMP PB üléseiről készített digitalizált és mindenki számára kutathatóvá tett anyagok között? Az adatbázisok online segítségével megállapítható, hogy testület ott, ülések sorrendjében felsorolt, 1989. október 3-i időben utolsó tanácskozása után. Mégpedig az utolsó előtti helyen van ennek a zárt, és utána már csak az MSZMP PB 1965. július 11-i ülésnek anyaga következik. Nyilvánvaló, hogy utóbb kerülhettek elő. Netán ezek a „Kádár Archivumban” voltak? MNL OL M–KS 288. f. 59. cs. 11. ő. e. 8. Aczél György nyugállományba vonulása és memoárja.
- ²⁵ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 9. ő. e. 10–11.
- ²⁶ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 49. ő. e. 155.
- ²⁷ MNL OL M–KS 276. f. 54. cs. 87. ő. e. 4. és 23.
- ²⁸ KOROM Mihály: A Rákosi-uralom legfőbb törvénysértő szerve és fő felelősei. In IZSÁK Lajos – STEMLER Gyula (szerk.): *Vissza a történelemhez... Emlékkönyv Balogh Sándor 70. születésnapjára*. Budapest, 1996. Napvilág Kiadó, 217–228. p.
- ²⁹ ZINNER Tibor: „A nagy politikai affér” – a Rajk–Brankov-ügy, I. kötet. Budapest, 2013. Saxum Kiadó, 346–348. p. Az MDP Titkársága 1948. szeptember 7-én határozott arról, hogy az ún. Belügyi és a Katonai Bizottságot egyesíti (2. napirendi pont), ez lett az Államvédelmi Bizottság, élén Rákosival. MNL OL M–KS 276. f. 84. cs. 1. ő. e.
„Háromtagú (Rákosi Mátyás, Farkas Mihály, Kádár János) operatív bizottság létesítése az államvédelmi szervek állandó kooperálására”. T. VARGA György: Az MDP Központi Vezetősége, politikai bizottsága és titkársága üléseinek napirendi jegyzékei, III. kötet, 1948–1953. A Magyar Országos Levéltár segédletei, 18/3. Államvédelmi Bizottság üléseinek jegyzőkönyvei (1948–1949). Budapest, 2008. Magyar Országos Levéltár, 177. p.
A Rajk–Brankov-ügy során az MDP KV Titkársága 1949. június 8-án határozatokat hozott, másnap a PB az Államvédelmi Bizottságon belül egy annak akkori összetételétől eltérő, „kiküldött” bizottságot is felállított, a négy tag – Rákosi, Farkas, Gerő Ernő és Kádár – mellé bevonva Szakasits Árpádot. DR. HORVÁTH Ibolya – DR. SOLT Pál – DR. SZABÓ Győző – DR. ZANATHY János – DR. ZINNER Tibor (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 5*. Budapest, 1996. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 304. p. 34. jegyzet.
Kádár helyzetét több megkönnyítette, hogy 1949-ben nem hozták nyilvánosságra a bizottsági tagok nevét.
- ³⁰ T. VARGA György (közli): *Jegyzőkönyv a szovjet és a magyar párt- és állami vezetők tárgyalásairól (1953. június 13–16. Múltunk, 1992. 2–3. sz. 237. p.*
Dr. Korom az MSZMP PB 1965. június 22-i ülésére készültekor kérte ki. Akkor a PB ülésén, Kádár hozzászólása után úgy határoztak, hogy leveszik a napirendről „a belső ellenséges erők helyzetéről” készült jelentést. Dr. Korom feladata lett a pontosítás. MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 368. ő. e. 7. Július 20-án megtárgyalták, érdemi határozattal. MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 370. ő. e. 4.
- ³¹ MNL OL M–KS 276. f. 65. cs. 11. ő. e. 1–2.
- ³² ZINNER Tibor: „A nagy politikai affér” – a Rajk–Brankov-ügy”. II. kötet. Budapest, 2014. Saxum Kiadó, 509. p. 2213. jegyzet.
Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága Titkárságának három tagja 1957. április 19-én ülést tartott, elutasított egy személyi javaslatot, azért, mert az illetőre Biszku szerint „rá van írva, hogy zsidó”, Kiss Károly szerint pedig „nagyon szidós”. Kádár egyetértett velük. BARÁTH Magdolna – FEITL István – NÉMETHNÉ VÁGYI Karola – RIPP Zoltán (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei*. V. kötet. Budapest, 1998. Napvilág

Kiadó, 178., 193. p. A szerkesztők szükségtelennek érezték jegyzetelését...

³³ T. VARGA 1992. 248.

³⁴ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 49. ő. e. 169.

³⁵ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 49. ő. e. 11.

³⁶ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 38. ő. e. 9.

³⁷ Fekete Gyula, Molnár Zoltán és Tóbiás Áron.

³⁸ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 41. ő. e. 137.

³⁹ Uo. 21–22.

⁴⁰ ZINNER 2022. 527.

⁴¹ Uo. 582–583.

⁴² Uo. 661–662.

⁴³ Kihasztnálták a legfőbb ügyészi megbízatás esedékes lejártát. Ezért nem volt 1975-ben feltűnő dr. Szénási menesztése, akit kegyelemkenyérként neveztek ki szófiai nagykövetnek. Tisztségéből utóbb, 1978. december 12-én – immár egyetértésével – betegsége miatt kívánták felmenteni.

⁴⁴ MEGÉV: Mezőgazdasági Gépalkatrészgyártó Vállalat

⁴⁵ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 623/1. ő. e. 13.

⁴⁶ MNL OL M–KS 288. f. 4. cs. 14/1 ő. e. 1–38.

⁴⁷ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 623/1. ő. e. 8–9.

⁴⁸ MNL OL M–KS 288. f. 5. cs. 623/1. ő. e. 11–12.

⁴⁹ Révész Béla: A Koordinációs Bizottság iratállománya.

http://w3.osaarchivum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2106&Itemid=2258&lang=hu.

